

Videnskatalog : Børns inde- og udeleg. af Lars Kjær Larsen

Baggrund:

I dokumentet "University College Lillebælt i projekt Legende Innovation"¹ hedder det bl.a. :

"Børn skal have gode rammer for at lege både ude og inde. Børns udeleg er i den nordiske tradition lige så vigtig og berigende som børns indeleg. Ligeledes deler vi den udbredte forståelse af, at børns leg og læring er tæt forbundet med bevægelse og sansning."

Ovennævnte citat er baggrunden for den følgende beskrivelse, og i denne kontekst og forståelse er temaet belyst som:

- Barnets leg forbundet gennem krop, bevægelse og sanselighed.
- Barnets leg inde og ude på den "konstruerede legeplads"

Børns leg – "Den gode leg"²:

Legen – børns leg - bliver her opfattet og forstået som et samlende begreb for karakteristiske aktivitets-, fællesskabs-, og udtryksformer. Legebegrebet er således bredt og har afsæt i flere forhold – bl.a. kan man sige, at "den gode leg" som udgangspunkt er "fri".

*"Legen er fri i den forstand, at den ikke har et påtvunget formål ud over sig selv. Børn leger, fordi de leger, fordi det er sjovt at lege, fordi der er sus og flow i at fordybe sig alene eller sammen med andre, og fordi det er fedt at blive bedre og bedre til at beherske sproget, kroppen, kammeratskabet og livet. Disse kvaliteter ved legen kan ikke tilrettelægges eller iscenesættes udefra eller som led i f.eks. voksnes forudbestemte læremål. Legens rum, indhold og forløb bestemmes, forhandles og iværksættes af legens aktører selv."*³

"Den frie leg" står altså i denne forståelse i et vist modsætningsforhold til den leg, som de voksne tilrettelægger og iscenesætter for at opnå læring. - En læring, hvor læreprocessernes sigter mod bestemte læremål.

DGI arbejder i deres forståelse videre med begrebet "den frie leg" og bruger udtrykket "Slip Legen fri" og henviser bl.a. til følgende citat af Per Skriver⁴ "Vi skal lege. Vi skal lære. Vi skal ikke lege så meget, at vi ikke lærer. Vi skal ikke lære så meget, at vi ikke leger". Herved henvises

¹ Dokument af maj 2011 på projektgruppens vegne, Jette Grønbech Jensen

² Legekulturateori udviklet af bl.a. Flemming Mouritsen

³ Niels Mors i "kultur som ramme og værktøj i pædagogisk arbejde". Pædagoguddannelsen på tværs. 2010.

⁴ Fra DGIs materiale "Brug Bolden" af Max Rasmussen og Kirsten Harkjær Larsen

der til den fine balance mellem at lege og lære, mellem børnenes frie leg i forhold til de voksnes ønsker om børns læring.

Børns kropslighed:

Vi har tidligere nævnt, at leg i denne kontekst også er tæt forbundet med krop, bevægelse og sanselighed. Man kunne hævde, at der i børns leg altid er elementer af kropslighed, krop og bevægelse. Hvis man analyserer dette forhold udefra kan man lidt firkantet inddele børns kropslighed i 4 funktioner⁵:

- *Krop og bevægelse som redskab til at erobre verden.*
...Kroppen er redskabet, hvormed barnet forflytter sig i miljøet.
- *Krop og bevægelse som sanselig tilgang til verden.*
...Kroppen har en viden som kan reflekteres og udtrykkes og en viden som er tavs og indlejret i de kropslige handlinger.
- *Krop og bevægelse som grundlag for social iscenesættelse og for kommunikation og samarbejde.*
..Kroppen er et kommunikativt redskab, en bærer af kulturel kapital og et redskab for social iscenesættelse.
- *Krop og bevægelse som den identitetsskabende – og forankrende funktion.*
..Krop og bevægelse er forudsætning for barnets position i det sociale fællesskab.

Sammenfattende :

Legens egentlige formål er ikke at opnå nogen bestemt form for læring. Man kan ikke kun forklare "Den gode leg" ved at henvise til, hvad børn lærer af den.

*"Leg er en integreret og symbolsk aktivitet, hvor fordybelsen i legens tema, udviklingen af dens rum og ramme og organiseringen af dens sociale sammenhæng er tre sider af samme sag."*⁶

I al leg bruger børn sanserne. I leg bevæger børn sig og bruger kroppen til at erobre verden. Igennem leg og aktiv handling ⁷ - inde som ude - tilegner børn sig samspil med andre børn således viden og erfaring. Det gælder på sociale, kropslige, kognitive, sproglige og følelsesmæssige områder.

Voksnes ønske om læring i forbindelse med børns leg kræver empati, viden og indsigt. Det må ske nænsomt og i respekt for børns legeunivers, kreativitet og fantasi - og i samspil med børn.

⁵ Moser, Herskind (2004)

⁶ Niels Mors i "kultur som ramme og værktøj i pædagogisk arbejde". Pædagoguddannelsen på tværs. 2010.

⁷ John Dewey. "Learning by doing"

Børns leg på legepladsen og 10 dogme-bud på legepladsen.

Børns leg er som omtalt en *"integreret og symbolsk aktivitet"*. Det gælder selvfølgelig også, når der leges på legepladsen, som oftest er en konstruktion skabt af voksne – og oftest efter en bestemt hensigt. Det forhindrer imidlertid ikke, at man kan prøve at gøre sig nogle overvejelser over *"Den gode Legeplads"*. Her er således skabt 10 dogme-bud på en legeplads.

1) Legepladsen, hvor "legen kan slippes fri"

Først og fremmest...jævnfør tidligere....er det vigtigt, at legen skal kunne slippes fri. Det er vigtigt, at legepladsen – uanset tema og hensigt – også giver mulighed for *"Den gode leg"*. Det vil sige, at der skal være mulighed for at lave forskellige rum, hvor fantasien selv kan få frit spil. Der skal være steder, hvor børn kan være - om ikke usynlige - så skulle kunne *"gemme sig"* for voksne. Der skal være fordybelse og mange timers intens leg.

Legepladsen må heller ikke være for forudsigelig og der skal være mulighed for at børnenes lege frit skal kunne udvikle sig - *"Det er vigtigt at lege, og det er vigtigt at TURDE slippe legen fri! – At legen slippes fri kan betyde, at børnene selv vælger, hvad de vil lege, vælger reglerne, vurderer eller dømmer, ændrer betingelserne undervejs, ændrer holdsammensætninger og så videre. Dermed lærer de at tage ansvar for egne valg og handlinger"*⁸

2) Legepladsen som redskab for fælles leg og læring

Leg og læring er i fokus. Legepladsen vil i fremtiden mere og mere have karakter af at være en arena for læring. *Sprog-stimulering gennem leg, matematik gennem kropsspil etc.* Er temaer der er i fuld fokus i øjeblikket.

UCL Jelling har lavet sin gymnastiksal om til et *"læringsrum"*, hvor studerende, pædagoger, lærere og børn kan lave rummet om efter tema og leg. Ved hjælp af gardiner fra loftet, særlig lyssætning, farvede figurer på gulvet, adgang til udearealet kan børn nu selv i samarbejde skabe nye rum, gøre nye kropserfaringer, lege med farver, former og figurer etc. Legepladsen i fremtiden vil medinddrage barnet på sammen måde som den virtuelle verden inviterer til det.

3) Legepladsen, hvor barnet kan mestre, udfordre og konstruere.

Børn vil udfordre og mestre .. og kan gentage en øvelse, leg, rytme igen og igen. Det skal legepladsen kunne give mulighed for. Samtidig er barnet nysgerrigt og skabende og elsker Konstruktionsleg⁹. Derfor må der gerne være faste installationer på legepladsen, men der skal også kunne bygges, rives ned, laves om, skabes nyt.

⁸ Max Rasmussen DGI.Brug Bolden. Slip Legen Fri.

⁹ Leg, hvor barnet konstruerer, bygger, skaber noget, hvor produktet kan være målet, men hvor selve konstruktionsarbejdet også er et mål i sig selv. Pædagogisk/psykologisk opslagsbog.

4) Legepladsen der inddrager og stimulerer børns sansning, bevægelse og motorik.

Især i de senere år er man blevet meget opmærksom på vigtigheden af børns sansning, bevægelse og motorik. En god legeplads stimulerer til at børn bruger de naturlige bevægelser: Triller, kryber, kravler, går....løber, hopper, hinker, springer, balancerer, roterer ... vipper/gynger, svinger/klatrer, skubber/ trækker.

Disse bevægelser indgår fint i samspil med alle sanserne: Den vestibulære sans (labyrintsans/ balancesans). Den kinestetiske sans (muskelsans/ledsans). Den visuelle sans (synssans). Den auditive sans (høresans). Den taktile sans (følesans). Smagssansen og lugtesansen.¹⁰ Sprogudvikling går i øvrigt hånd i hånd med bevægelse. Sang hører sammen med at gygne etc.

5) Legepladsen som er foranderlig, fleksibel og fantasifuld.

Legepladsen skal have elementer der kan ændres og laves om, formes på i takt med børnenes fantasi og leg

6) Legepladsen som er en del af Uderummet (naturen)på alle årstider

Ikke alle legepladser har lige gode muligheder for at inddrage naturen, men alle gode legepladser bør kunne anvendes hele året rundt..på alle årstider. Modsat bør årstidernes skiften inspirere til mange forskellige temaer, traditioner og historier, der kan inddrages i legen. Ligeledes vil de mange forskellige sanseoplevelser – kulde/varme – vådt/tørt - sol/sne etc. være vigtigt for barnets oplevelse af sig selv i forhold til omverdenen.

7) Legepladsen som er bygget af sunde, naturlige og holdbare materialer

Som udgangspunkt må det være en selvfølge, at de materialer, der anvendes overholder f.eks. dagtilbudsloven, når det drejer sig om dagtilbudsbørn. - I Dagtilbudsloven ([LBK nr 668 af 17/06/2011](#)) står der i §7, at "børn i dagtilbud skal have et fysisk, psykisk og æstetisk børnemiljø, som fremmer deres trivsel, sundhed, udvikling og læring". Loven stiller dermed indirekte krav til forholdene på legepladsen.

Hvad "sunde, naturlige og holdbare materialer" i øvrigt betyder i denne sammenhæng – udover de ovennævnte lovmæssige krav - må selvfølgelig være en smagssag. Der synes imidlertid at være en særlig nordisk "trend" eller tradition, der indebærer at lokale træarter i høj grad indgår i materialevalget af legepladsen.

8) Legepladsen som har elementer af områdets kultur, historie eller fortælling

Det er oplagt, at legepladsen "digter med" på et lokalt særpræg. Hvis der er en god historie at fortælle, så lad den indgå i legepladsen. På Jelling Skovlegeplads er temaet vikingetiden og det går igen med små "antydninger" i træskærerarbejde, ved bålhuset og legeredskaberne. På den

¹⁰ Ahlmann(2011).Bentsen(2010).Brodersen(2009). Byrner/Tromborg(1999)

måde kan Jellings særlige historie også stimulere til "vikingeleg" på skovlegepladsen.
<http://www.oplev.vejle.dk/page29119.aspx>¹¹

9) Legepladsen der er båret af en æstetik og skønhed.

Æstetik og skønhed er givet mere i fokus hos voksne end hos børn. Men da voksne hele tiden skal med på legepladsen er det vigtigt at øjet bliver fornøjet og glædet gennem et godt, smukt, gennemført og gennemtænkt legeområde...men måske er tesen om at man holder mere af noget smukt end af noget grimt gyldig for alle.

10) Legepladsen som er sikker og overskuelig for børn og voksne.

Legepladsen skal selvfølgelig overholde gældende regler og normer:

I Bygningsreglementet af 2008 står der i kap. 4.4 stk.1, at "Legepladsredskaber og lignende der er offentligt tilgængelige skal udformes og dimensioneres, så der opnås sikkerheds- og sundhedsmæssigt tilfredsstillende forhold mod personskader." Her henvises til standarder, redskaber, faldunderlag m.v.

Selvom der skal være gemmesteder og hemmelige steder, skal der også være en logisk overskuelighed, som giver både børn og voksne en tryghed.

Legepladsens ydre grænse behøver ikke altid være et hegn. I Malmø bruger børnene i projektet "Stock och Sten"¹² en central bypark som deres daglige uderum/legeplads. Her flytter man dagligt rundt fra område til område, og den daglige grænse for færdsel er det reb, som pædagogerne ruller ud. Her til og ikke længere i dag... Børnene respekterer grænsen!

¹¹ Skovlegepladsen i Jelling Skov er blevet til i et samarbejde mellem Den jyske Sparekasse, som ejer den del af skoven, Vejle Kommunes dagtilbud og Natur og Miljø, samt lokale borgere.

¹² www.malmo.se/Medborgare/Forskola--utbildning/Forskola/Forskolor/Vastra-Innerstaden/Forskolor-i-Vastra-Innerstaden/Uteforskolan-Stock-och-Sten.html

Eksempler på nyere litteratur og forskning på området:

Ahlmann, Lise. *Leg og bevægelse – 1½-4år*. Frydenlund (2011)

Andersen, Katrine og Brøndsted, Balder. *Leg så hjernerne banker: Legebog for børnehavebørn*. Dafolo (2009)

Gjesing, Gudrun. *Kroppens muligheder og kropumulige unger. I indskoling, fritid og derhjemme*. Dafolo (2009)

Knudsen, Lars Emmerik Damgaard. *Kroppen i læringsrum*. Forlaget UP-Unge Pædagoger og forfatterne (2011)

Maanum, Lars. *Mangfoldig naturglede i barnehagen. Lek med natur, miljø og teknik*. Kommuneforlaget AS, Oslo (2010)

Nebelong, Helle. *Vi leger at - : tanker om leg, læring og indretning af legepladser og sansehaver for børn*. Dafolo (2008)

Playspots

[Lokale- og Anlægsfonden, Peter Holst Arkitektur & Landskab](#)
2011.

Indsigt i leg : guide til fremtidens legelandskaber

forfattere: Marianne Kristensen Schacht, Ida Høgstedt, Bjørn Borbye Pedersen ; redaktører: Kalle Jørgensen, Bjørn Borbye Pedersen
2009.

Kbh. : Monday Morning Innovation : for Fremtidens Milliardindustrier,

Forskning:

Nordisk Barnehageforskning 2010:

Fysisk aktivitet i barnehagen

Et casestudium av daglig fysisk aktivitet i en avdeling med 5-åringer

Rune Giske, Magrethe Tjensvoll & Sindre M. Dyrstad Institutt for allmennlærerutdanning og spesialpedagogikk, Humanistisk fakultet, Universitetet i Stavanger, Norge